

ВЗЯТИ І ПОДОЛАТИ

В'ЯЧЕСЛАВ КРАГЛЕВИЧ, ПАРТНЕР ЮК FCLEX,
ДМИТРО БОНДАРЧУК, ЮРИСТ ЮК FCLEX

Без подолання існуючих ризиків створення та подальше функціонування Вищого антикорупційного суду України буде вельми проблематичним

2 червня 2016 року Верховною Радою України було прийнято новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який передбачає створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду. У системі судоустрою України ці вищі спеціалізовані суди діятимуть як суди першої інстанції з розгляду відповідних категорій справ.

ЗАЧАРОВАНЕ КОЛО

Розгляньмо деякі проблемні аспекти створення та подальшого функціонування Вищого антикорупційного суду.

Для початку варто відзначити, що згідно зі світовим індексом сприйняття корупції СРІ 2015 року,

яку оприлюднила міжнародна організація Transparency International, Україна посідає 130 місце із 168 позицій. Звичайно, створення нових спеціалізованих органів з боротьби із корупцією — необхідні заходи для боротьби з цим явищем. У свою чергу, створення антикорупційного суду вбачається логічним продовженням створених раніше Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Згідно з прикінцевими та перехідними положеннями нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів», проведення конкурсу на посади суддів у Вищому антикорупційному суді мають оголосити протягом дванадцяти місяців з дня набуття чинності законом, який визначає

спеціальні вимоги до суддів цього суду.

Тобто на сьогодні у законодавця ще немає чіткого розуміння необхідних спеціальних вимог для суддів такого суду. У зв'язку з цим варто відзначити, що, на думку європейських експертів Організації економічного співробітництва і розвитку, викладену в «Огляді моделей спеціалізованих інституцій по боротьбі проти корупції», рішення про створення спеціалізованого органу з боротьби із корупцією має ґрунтуватися на аналізі та стратегії. Держава повинна спочатку чітко усвідомити, де вона знаходиться і куди рухається, після чого виробити детальну дорожню карту. Якими б очевидними не видалися ці кроки, подив викликає той факт, що багато країн створювали антикорупційні органи без попередньої оцінки або вироблення стратегії, без урахування правових, структурних та фінансових умов.

З такою думкою європейських експертів можна тільки погодитися. Схоже на те, що і парламент України вирішив піти цим складним шляхом — спочатку створив новий антикорупційний орган, а вже у подальшому думатиме про врегулювання конкретних правил його діяльності.

Таке собі зачароване коло на початковому етапі, коли ще немає спеціалізованого органу, ніхто не може виробити комплексну стратегію, необхідну для створення такого інституту, — це реальна проблема, однак вона не повинна служити виправданням для непродуманих дій.

Водночас у новому Законі України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено загальне правило, яке свідчить, що судді Вищого антикорупційного суду повинні відповідати вимогам до кандидатів на посаду судді (частина 2 статті 33). Стаття 69 закону серед іншого передбачає критерії доброчесності та компетентності. Такі оціночні поняття дають потенційну можливість зловживань з боку тих осіб, які оцінюватимуть кандидатів на посаду суддів.

Також варто відзначити, що міжнародні стандарти, вимагаючи наявності спеціалізованих органів (або осіб), відповідальних за запобігання і боротьбу з корупцією, прямо не

закликають до спеціалізації на рівні суду. Знайти якусь практику створення спеціалізованих судів з боротьби із корупцією в інших країнах майже неможливо.

У цьому випадку можна тільки згадати специфіку розгляду корупційних справ у Хорватії, в якій, проте, теж немає спеціалізованого антикорупційного суду. Усі кримінальні злочини, віднесені до компетенції Управління з припинення корупції і організованої злочинності (УПКОЗ), розглядаються чотирма найбільшими окружними судами (в Загребі, Рієці, Осієку та Спліті). Закон вимагає, щоб для розгляду справ, що належать до юрисдикції УПКОЗ, був призначений слідчий суддя і сформований склад суду, що складається винятково з професійних суддів (завичай кримінальні справи в Хорватії розглядаються судом змішаного складу, включаючи суддів і мирових суддів). Ці судді призначаються головою відповідного окружного суду на чотирирічний термін.

УСВІДОМИТИ РИЗИКИ

Після створення вищого і єдиного антикорупційного суду в Україні може виникнути ряд проблем.

По-перше, набагато менша за площею Хорватія розглядає такого роду кримінальні справи в чотирьох найбільших містах, тоді як в Україні Вищий антикорупційний суд, швидше за все, буде створено у Києві. Звичайно ж, у зв'язку з цією обставиною бюджет України зазнає чималих додаткових витрат на конвоювання підсудних, створення додаткових місць у слідчих ізоляторах тощо. Також можуть виникнути практичні труднощі в реалізації слідчими територіальних управлінь Національного антикорупційного бюро України своїх повноважень.

По-друге, концепцію роботи Вищого антикорупційного суду Украї-

► **В'ЯЧЕСЛАВ КРАГЛЕВИЧ:** ► «ПОВНОВАЖЕННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ НОВИМ ЗАКОНОМ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНІ ЖОДНИМ ЧИНОМ»

ни було створено експертами Центру протидії корупції та реанімаційного пакета реформ. В їхній презентації передбачене створення антикорупційної палати при Верховному Суді України як апеляційної інстанції, проте в новому Законі України «Про судоустрій і статус суддів» про таку палату нічого не згадується.

По-третє, експерти пропонують, що суддів Вищого антикорупційного

суду України та антикорупційної палати Верховного Суду України вибиратиме спеціальна конкурсна комісія з 10 осіб, сформована за квотним принципом: по троє від Президента і парламенту, четверо — від посольств США і Канади, Європейської Комісії та Ради Європи, яких затверджує Міністерство юстиції України. Пропозиція включити в комісію представників іноземних держав та європейських організацій викликає питання до незалежності і суверенності Держави Україна.

По-четверте, повноваження Вищого антикорупційного суду України також жодним чином не передбачені новим законом. Незабаром парламенту потрібно буде прийняти ряд змін до законодавства, пов'язаних зі створенням такого суду. Уже можна передбачити майбутні проблеми підвідомчості кримінальних справ. Наприклад, виникатимуть запитання, який суд — Вищий антикорупційний чи місцевий загальний — розглядатиме справу за сукупністю злочинів (одержання неправомірної вигоди з іншими видами кримінальних злочинів).

По-п'яте, також залишається відкритим питання про те, як Вищий антикорупційний суд України розглядатиме кримінальні справи, якщо його ж слідчі судді виноситимуть ухвали з огляду на можливу кількість таких ухвал, співвідносно з кількістю суддів Вищого антикорупційного суду України.

У цілому варто зазначити, що є певні ризики, пов'язані зі створенням Вищого антикорупційного суду України: новий суд може створити ще один неефективний бюрократичний рівень; увага і ресурси, в тому числі донорські, будуть відвернуті від існуючих контролюючих органів, а також інших сфер, де є нагальна потреба в реформах; створення нового органу може викликати конфлікти юрисдикції та боротьбу інтересів і впливу з іншими судами.

► **ДМИТРО БОНДАРЧУК:** ► «ПРОПОЗИЦІЯ ВКЛЮЧИТИ В КОМІСІЮ ПРЕДСТАВНИКІВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ВИКЛИКАЄ ПИТАННЯ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ І СУВЕРЕННОСТІ ДЕРЖАВИ УКРАЇНА»